

Список використаних джерел

1. Баскакова Ю.В., Гаврилук В.М. «Відповідальність за корупційні діяння правові засади відшкодування збитків, завданих внаслідок їх вчинення».
2. Ільєнок Т. В. Боротьба з корупцією: міжнародний досвід / Т. В. Ільєнок // Юридична наука. – 2013. – № 2. – С. 71–77.
3. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія / О. Ю. Бусол. – Київ : Ін Юре, 2014. – 564 с.

Дерновий Віталій Валерійович,

аспірант наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, УЧИНЕНИМ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ ІНОЗЕМЦІВ

Занадто формалізовані механізми міжнародного співробітництва, наявність протиріч між законодавствами зарубіжних країн та України призводить до довготривалого обміну інформацією, що приводить до затягування розслідування корупційних кримінальних правопорушень, вчинених із залученням іноземців. Світова спільнота розуміє цю проблему, а саме те, що громадяни країни європейського Союзу та визнає їх такими, що загрожують суспільству держав.

На практиці є нагальною потреба у внесенні змін до положень Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку міжнародно-правової допомоги та окремих кримінально-процесуальних інститутів.

У кримінальному процесуальному законодавстві міжнародна правова допомога визначена як проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою.

Серед науковців загальноприйнято поділяти усі дії, які проводяться у межах міжнародної правової допомоги на дві групи:

- а) процесуальні дії, передбачені Кримінальний процесуальним кодексом України;
- б) процесуальні дії, передбачені міжнародними договорами України.

Слід погодитися з думкою Ю.М. Черноус про те, що аналіз КПК України свідчить, що до першої групи процесуальних дій відносяться:

- процесуальні дії, проведення яких безпосередньо передбачено у межах міжнародного співробітництва, згідно з розділом IX КПК

України: вручення документів (ст. ст. 542, 564); зберігання та передавання речових доказів і документів (ст. 549); тимчасова передача (ст. 565); виклик особи, яка перебуває за межами України (ст. 566); допит шляхом проведення відео- або телефонної кореспонденції (ст. 567); розшук, арешт та конфіскація майна (ст. 568); контрольована поставка (ст. 569); прикордонне переслідування (ст. 570);

– слідчі (розшукові) дії: допит (ст. 224), пред'явлення особи, речей для впізнання (ст. ст. 228–229); обшук (ст. 234); огляд (ст. 237); огляд трупа, в тому числі пов'язаний з ексгумацією (ст. ст. 238, 239); слідчий експеримент (ст. 240); освідкування особи (ст. 241); проведення експертизи (ст. ст. 242–244); отримання зразків для експертизи (ст. 245);

– негласні слідчі (розшукові) дії: втручання у приватне спілкування (ст. 258); збереження інформації (ст. 259); аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260); накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261); огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів (ст. 266); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269); аудіо-, відео контроль місця (ст. 270); контроль за вчиненням злочину (ст. 271); виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274);

– інші процесуальні дії, передбачені КПК України: залучення особи до провадження як потерпілого (ст. 55), цивільного позивача (ст. 61), цивільного відповідача (ст. 62), їх представників (ст. ст. 58, 59, 63, 64), перекладача (ст. 68); експерта (ст. 69), спеціаліста (ст. 71); вручення повістки про виклик (ст. 135); тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 159); тимчасове вилучення майна (ст. ст. 167, 168); арешт майна (ст. 170); вручення письмового повідомлення про підозру (ст. 278) та ін.[1, с. 97].

Переважає більшість запитів про міжнародну правову допомогу у кримінальних провадженнях, пов'язаних із розслідуванням корупційних кримінальних правопорушень, вчинених із залученням іноземців скеровуються з метою відслідковування руху грошових потоків, одержаних компаніями – нерезидентами, які були задіяні у злочинах, встановлення бенефіціарних власників цих компаній, а також вилученні необхідної фінансово-господарської документації.

Успіх міжнародного співробітництва залежить від своєчасності та оперативності надання міжнародно-правової допомоги. Сучасні тенденції вчинення корупційних та економічних злочинів зумовлюють

необхідність розробки ефективних механізмів і процедур надання (отримання) правової допомоги у кримінальному провадженні.

Згідно зі статтею 562 КПК України, у разі якщо при зверненні за допомогою в іноземній державі необхідно виконати процесуальну дію, для проведення якої в Україні потрібен дозвіл прокурора або суду, така процесуальна дія може запитуватися лише після надання відповідного дозволу прокурором або судом у порядку, встановленому цим Кодексом. При цьому належно засвідчена копія такого дозволу долучається до матеріалів запиту.

З огляду на викладене, у разі звернення до компетентного органу іноземної країни з метою вилучення документів до запиту про міжнародну правову допомогу необхідно додати копію ухвали слідчого судді, яким надано дозвіл на проведення відповідної процесуальної дії, тобто ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів або ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння.

У разі не дотримання зазначеної процедури відомості, які містяться у матеріалах, отриманих у результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, згідно з частиною 2 ст. 553 КПК України, не можуть визнаватися судом допустимими [2].

Разом з цим, статтею 164 КПК України «Ухвала про тимчасовий доступ до речей і документів», в ухвалі слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів обов'язково має бути зазначено прізвище, ім'я та по батькові особи, якій надається право тимчасового доступу до речей і документів та строк дії ухвали, який не може перевищувати одного місяця з дня постановлення ухвали.

У статті 235 КПК України «Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи», міститься аналогічна вимога про те, що ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених цим Кодексом, а також містити відомості про строк дії ухвали, який не може перевищувати одного місяця з дня постановлення ухвали [2].

Ніяких виключень із цього правила не передбачено для випадків проведення процесуальних дій у порядку надання міжнародної правової допомоги на території іноземних держав.

З огляду на викладене, у зв'язку зі зверненням із запитом про міжнародну правову допомогу на адресу компетентних країн, наприклад, з метою вилучення документів, що містять банківську таємницю, є необхідність виконання вимог ст. 562 КПК України, тобто долучені до запиту копії ухвали слідчого судді про надання тимчасового доступу до речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю. При цьому, у цій ухвалі суддею на виконання п. 7 ч. 1 ст. 164 КПК України завжди буде зазначено про її термін дії, який не може перевищувати одного місяця з дня її постановлення [2].

Виконання цих ухвал у строк до одного місяця на практиці є неможливим, з огляду на необхідність більш тривалого періоду часу для їх перекладу, дотримання процедури погодження та скерування запиту про міжнародну правову допомогу центральним органом України, подальшого надходження його для виконання посадовій особі іноземного правоохоронного органу та безпосередньо його виконання.

У зв'язку з викладеним, при скеруванні запиту про міжнародну правову допомогу у супровідному листі позивною є практика надання роз'яснень про те, що долучену до матеріалів запиту про міжнародну правову допомогу ухвалу необхідно розглядати в якості преюдиції, оскільки процесуальне рішення у даному випадку є підтвердженням того, що уповноважений суд України перевірів наявність підстав для проведення процесуальної дії відповідно до національного законодавства та санкціонував його.

Однак, незважаючи на вказані роз'яснення, у практичній діяльності непоодинокими є випадки, коли компетентні органи іноземних країн у відповідь на запити про міжнародну правову допомогу скеровують листи про неможливість їх виконання у зв'язку із закінченням терміну дії ухвали суду. Зокрема, такі листи надходили як відповіді на запити про міжнародну правову допомогу від правоохоронних органів Австрійської Республіки, Латвійської Республіки, Республіки Казахстан та низки інших країн.

Наведене зумовлює необхідність повторного проходження процедури отримання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів або ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння, перекладу та скерування отриманого процесуального рішення для виконання компетентному органу іноземної країни у додаток до попередньо направленою запиту про міжнародну правову допомогу, що суттєво ускладнює зазначену процедуру та значно затягує строки досудового розслідування кримінального провадження, відповідно перешкоджає виконанню завдань кримінального судочинства.

Список використаних джерел

1. Черноус Ю.М. Міжнародна правова допомога: зміст та питання удосконалення реалізації // Ю.М. Черноус / Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 2. – С. 97.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (Дата доступу: 12.11. 2018).